

УДК 821.161.2.09 (477.65)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-206-3>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕКОНСТРУКЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТА В МЕГАТЕКСТІ О. ЖОВНИ

SPECIFIC ASPECTS OF RECONSTRUCTING THE PSYCHOLOGICAL PORTRAIT IN THE MEGATEXT OF O. ZHOVNA

Дергачова О.В.,

orcid.org/0000-0003-2748-3535*аспірантка кафедри української філології та журналістики**Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

У статті наголошено на тому, що проблема реконструкції психопортрета митця перебуває на перетині літератури та психології. Виявлення внутрішніх мотивів, емоційних станів та когнітивних процесів, що визначають літературну творчість, розширює наше розуміння природи творчості та її впливу на читачів. Наголошено, що дослідження проблеми реконструкції психологічного портрета письменника, яке охоплює складні філософські, етичні та естетичні питання, сприяє глибокому розумінню художньої позиції митця.

У літературознавстві та психології на межі ХХ–ХХІ століть виникла нова візія – психопоетика, яка об'єднує у собі вивчення психології в літературі та психологізму як феномену, що характерний для літератури, і досліджує їх міждисциплінарні взаємозв'язки та вплив на особистість письменника. Ці підходи дозволяють глибше розуміти творчий процес, реконструювати психологічний портрет письменника та його особистість через аналіз його текстів.

У дослідженні приділено особливу увагу вивченню окремих аспектів психологічного портрета О. Жовни, а також способам його відображення у різних видах мегатексту, таких як автобіографія, спогади, щоденники, листи, власне літературні твори. Цей комплексний аналіз допомагає розкрити багатогранну природу письменника та вплив його психосвіту на його літературну творчість.

Було встановлено, що важливим складником психопортрета О. Жовни є складна самоідентифікація та протиріччя в інтенціях, деякі з них письменник втілює у своїх літературних творах. Його персонажі вирішують проблему подвійного життя, використовуючи різні стратегії: адаптують свою ідентичність до загальних суспільних стандартів; вибирають подвійне життя, приховуючи свої справжні прагнення та особистість і втрачаючи можливість на щастя; вибирають альтернативний шлях, що суперечить загальноприйнятим суспільним нормам і цінностям, надаючи перевагу втіленню своїх унікальних бажань та ідей, навіть якщо це суперечить суспільним стандартам. Ці способи розв'язання внутрішнього конфлікту в творах О. Жовни розкривають різні аспекти пошуку ідентичності як для персонажів, так і для самого автора.

Ключові слова: О. Жовна, психопоетика, психопортрет, протиріччя, самоідентифікація особистості.

The article emphasizes that the issue of reconstructing the psychological portrait of an artist exists at the intersection of literature and psychology. Revealing the inner motives, emotional states, and cognitive processes that shape literary creativity expands our understanding of the nature of creativity and its impact on readers. The study highlights that the investigation of the problem of reconstructing the psychological portrait of a writer, which encompasses complex philosophical, ethical, and aesthetic questions, contributes to a deep understanding of the artist's creative position.

In the late 20th and early 21st centuries, a new vision called psychopoetics emerged in literary studies and psychology. It combines the study of psychology in literature and psychologism as a phenomenon inherent to literature, exploring their interdisciplinary relationships and their influence on the writer's personality. These approaches enable a deeper understanding of the creative process and the reconstruction of the psychological portrait of the writer through an analysis of their texts.

The research pays particular attention to the study of specific aspects of O. Zhovna's psychological portrait and the ways it is reflected in various types of a megatext, such as biography, memoirs, diaries, letters and literary works. This comprehensive analysis helps reveal the multifaceted nature of the writer and the influence of their psychosocial background on their literary creativity.

It was established that a crucial component of O. Zhovna's psychopoetic portrait is a complex self-identification and the contradictions in their intentions, some of which the writer embodies in their literary works. O. Zhovna's characters address the issue of double life using various strategies: adapting their identity to societal standards, choosing a double life by concealing their true desires and identity at the cost of losing the chance for happiness, or opting for an alternative path that contradicts societal norms and values, prioritizing the realization of their unique desires and ideas even if it conflicts with societal standards. These methods of resolving internal conflicts in O. Zhovna's works reveal different aspects of the quest for identity, both for the characters and the author.

Key words: O. Zhovna, psychopoetics, psychological portrait, contradictions, self-identification.

Актуальність проблеми. У літературознавстві та інших гуманітарних галузях знання невід'ємними елементами наукового інтересу стали психологія, пізнання людини через таємниці її внутрішнього світу.

Сучасні дослідження, що акумулюють знання з літературознавства та психології, стали надзвичайно актуальними, оскільки вони розкривають глибокі механізми породження літературних творів. Розкриття внутрішніх мотивацій, емоційних станів і когнітивних процесів, які керують створенням літературних творів, допомагає краще зрозуміти природу творчості і її вплив на читачів.

Розробка проблеми реконструкції психологічного портрета письменника, яка охоплює у собі низку складних і, незважаючи на активне дослідження, до цього часу далеко не вичерпаних філософських, етичних та естетичних питань, сприяє розумінню найбільш фундаментальних аспектів художньої позиції митця. Ці аспекти пов'язані як із розумінням психоструктури його особистості, так і із загальною духовною атмосферою епохи, і тим самим визначають актуальність вибраної теми.

Аналіз останніх досліджень. На межі ХХ–ХХІ століть в українському літературознавстві формується нова візія – психопоетика, яка поєднує психологізм як явище, притаманне літературі, з його мультидисциплінарністю, понятійним апаратом, складниками, визначальними рисами, та особистістю письменника. Л. Коцюбенко зауважує, що «сучасне літературознавство, спираючись на величезний досвід світового, починає зазирати й у таємниці мистецьких лабораторій українських письменників, добирається до таємниць їхніх особистостей» [13, с. 27].

Теоретико-методологічні аспекти реконструкції психологічного портрета письменника, психоструктури його особистості вже досліджувалися в українському літературознавстві. Зокрема, ці питання були розглянуті у розвідках, які:

– вивчають образ автора як імплікацію особистості письменника в літературному творі (Т. Вільчинська, З. Дубравська, О. Копейцева, М. Гірняк, О. Орлова та ін.). З. Дубравська, зокрема, акцентує увагу на тому, що «у процесі творення митець залишає в тексті «прихований» варіант самого себе, свого «заступника», водночас надійно захищаючи власне біографічне «я» від читача, який обов'язково реконструює певний образ автора на основі тексту» [8, с. 7];

– в основі застосовують метод літературознавчого біографізму (О. Дацюк, І. Ніколайчук, Л. Рева та ін.), який тлумачиться як «закономірний етап еволюції міркувань про специфіку взаємодії тексту та реальності загалом та роль деталей біографії автора під час написання ним художнього тексту зокрема» [16, с. 53], через встановлення зв'язку творчості з біографічними відомостями про письменника та «розкриття складної природи художньої літератури як життєдіяльності» [24, с. 4];

– у наукових працях із психолінгвістики та лінгвістики тексту, що досліджують авторський ідіостиль письменника. Ці дослідження перебувають на межі одночасно трьох наук – літературознавства, психології, лінгвістики. У центрі розвідок, присвячених цій проблематиці, перебувають мовні одиниці, характерні для художніх творів письменника, які актуалізують його постать, вказують на його психологічні особливості. Так, Т. Вільчинська наголошує на

тому, що «письменник, перебуваючи в межах національно-мовної картини світу, творить свій неповторний мовний світ відповідно до світосприймання та власної психології» [3, с. 191]. Схожі погляди знаходимо в працях В. Папіш, яка зауважує, що «через своїх героїв, які мають найвищий ступінь вразливості (досить незначного приводу, щоб викликати бурхливу емоційну реакцію), автор підсвідомо передає і свою душевну організацію» [19, с. 188].

Найбільш повно та різнобічно, на нашу думку, досліджує особистість автора художнього твору, його душевні стани, все, що формує його творчу індивідуальність, через глибокий аналіз створених ним текстів, психопоетика, яка поєднує у собі літературознавчу та психологічну методологію, та, з-поміж інших своїх завдань, ставить на меті створення психологічного портрета митця через «характеристики авторських світоглядних доміант, які перебувають у безпосередньому зв'язку з художньою тканиною» [5, с. 38].

Монографії, докторські та кандидатські дисертації С. Михиди «Психопоетика українського модерну: Проблема реконструкції особистості письменника» [14], Н. Зборовської «Код української літератури» [10], Я. Даценко «Психопоетика творчості Григора Тютюнника» [7], А. Печарського «Психоаналітичний аспект української белетристики першої третини ХХ сторіччя» [20] та І. Скляр «Психопоетика творчості Валер'яна Підмогильного» [26], наукові статті В. Бойко [2], О. Гуцало [6], А. Козлова [12], С. Ковпик [11], О. Ситника [25] та ін. Цікавою також видається праця О. Пуніної, яка розглядає психотип Василя Стуса з огляду на категорії як психології, так і літературознавства [21], акцентуючи увагу на високому рівні емпатії письменника та на його здатності гостро відчувати чужу біду й біль.

Тож можна говорити про те, що психопоетикальні підходи до процесів літературної творчості, вивчення механізмів створення психологічного портрета митця, психоструктури його особистості вже зайняли свою нішу у сучасному літературознавстві та продовжують розвиватися. Однак наразі немає робіт з психопоетики, які би стосувалися творчості сучасних письменників загалом та О. Жовни зокрема, що ще більшою мірою актуалізує наше дослідження.

Мета дослідження. Спираючись на методологічні засади сучасної психопоетики, ми здійснимо спробу усвідомити психопоетикальні механізми та окремі характеристики самоідентифікації О. Жовни; осмислити «подвійність життя» як складник психологічного портрета письменника, приділяючи особливу увагу структурі психосвіту О. Жовни та його рецепції в біографічному, психографічному та автобіографічному, літературно-критичному та інтерпретаційному зрізах, які експліковані в художніх творах, інтерв'ю, спогадах, що становлять його мегатекст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальні складники психопортрета письменника як однієї із головних категорій психопоетики – це психоструктура, характер та темперамент, художнє мислення та уява, особистісні інтенції, задуми, мрії, фантазії тощо.

Здійснюючи комплексний аналіз структури психопортрета та досліджуючи технології його реконструкції, С. Михида пише про те, що «центральною суб'єктом дослідження психопоетики є особистість письменника як категорія психології, котра визначає сукупно психофізіологічну іпостась носія художності – темперамент, характер, спрямованість, психоемоційну сферу, індивідуальне та колективне підсвідоме» [15, с. 48].

Проаналізувати, розглянути, сконструювати психопортрет митця нам видається можливим, дослідивши механізми того, яким чином митець створює рефлексію свого психосвіту в художній твір власних творів, яким чином відбувається втілення авторських інтенцій, його свідомого та підсвідомого в художніх образах, деталях, хронотопі тощо. У спробах реконструкції психосвіту письменника не варто ігнорувати й ті його тексти, які віддзеркалюють реальний, а не художній світ – епістолярний та мемуарно-автобіографічний матеріал, адже в цих текстах, як і в художніх, експліковано бачення і відчуття митцем світу.

У цьому контексті С. Михида вводить поняття психопоетикальної матриці, яка, на думку дослідника, «передбачає реконструкцію психоструктури письменника, спираючись на вияви

особистості митця, репрезентовані у його художніх текстах, щоденниках, мемуарах, у спогадах та листах тих, хто його знав особисто» [14, с. 88]. Усі характерні риси особистості письменника, його темпераменту, характеру так чи інакше знаходять своє втілення в текстах, і аналізуючи ці тексти вдумливо, «під мікроскопом», їх можна виявити та на їхній основі сформулювати уявлення про механізми творення художності митцем.

Способами саморозкриття письменника в художньому творі, на думку К. Риженко, є «самовираження його героїв, їхня самооцінка; оцінка світу, що їх оточує, та його персоналій, соціально-культурних феноменів; інтенції і умовиводи героїв», особливо, якщо в них прослідковуються елементи самобіографізму» [22, с. 5]. Погоджуємося з цією думкою, адже свідомо чи несвідомо письменник наділяє своїх героїв власними рисами характеру, виражає через них свої думки, власне бачення світу. Тож прослідкуємо деякі характерні риси особистості О. Жовни та спробуємо здійснити реконструкцію окремих складників його психосвіту в мегатексті письменника.

Розглядаючи постать О. Жовни, ми зустрічаємося з низкою протиріч. З одного боку, О. Жовна – письменник, кіносценарист, кінорежисер, член Національної спілки письменників України та Національної спілки кінематографістів України, заслужений діяч мистецтв України, лауреат літературних премій. Він друкується в журналах «Вежа», «Вітчизна», «Дзвін», «Дніпро», «Донбас», «Кур'єр Кривбасу». О. Жовна, як зазначає В. Саєнко, «належить до кіровоградської школи митців» [23, с. 41]. Цей поділ на школи, за словами дослідниці, вводить В. Даниленко, який, окрім кіровоградської, називає ще дві прозові школи – житомирську і галицьку. Однак творчість О. Жовни вписати в рамки школи митців можна хіба що за географічним принципом – його твори не схожі на твори інших письменників. В. Панченко, визначаючи місце О. Жовни у сучасному літературному процесі, писав, що «його зіперта на певну літературну традицію проза помітно виділяється серед прози багатьох його ровесників, заклопотаних власним авангардизмом та дещо нервовим припізнілим рівнянням на західний постмодернізм» [18, с. 3].

З іншого боку, О. Жовна з того часу, як закінчив навчання в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, проживає в Новомиргороді Кіровоградської області – райцентрі, в якому життя ніби зупинилося. Про вибір місця, де жити, сам О. Жовна іронічно зауважує, що «я вирішив, що народився і залишився жити у центрі України, на березі озера «Лонго». З тим, щоб не покидати його, інколи писати, а потім на його ж березі у батьківському городі відкопати прадавній сімейний скарб і зняти авторське кіно на власній студії з назвою «Крісто». Або ні, «Бонавентура». І щоб воно нікуди не пропадало, не пилилось на полиці, а будило душі і залишалося в пам'яті» [27].

У іншому інтерв'ю письменник каже: «Новомиргород – це глуха глухомань, але я не цураюсь її. Якось у Богдана Жолдака запитали, чи Жовна провінційний письменник, чи ні. Він сказав, що всі провінційні письменники живуть у Києві. Так-от, щоб не бути провінційним письменником, я живу в провінції» [28].

Уже цією реплікою О. Жовна акцентує увагу на своїй інакшості, відмінності від більшості. Прагнення письменника виражати себе та досягати особистої самореалізації, незважаючи на загальноприйняті норми і очікування, його небажання бути таким, як інші та жити за усталеними правилами, навіть епатувати, відзначають і його друзі. Так, В. Габор, який у статті «У гостях в Олександра Жовни в Новомиргороді» називає письменника то Сашком, то Жовником (що свідчить про їхню дружбу та неформальність стосунків), зазначає: «А ще про нього ходили і ходять різні легенди: як їздив рідним містом, на подив перехожих, у білому кабріолеті, ймовірно, єдиному на весь Радянський Союз; в такому авті хіба їздили вищі чини вермахту в часи Третього райху; що його часто запрошують на різні кінофестивалі в Європу; що один зі східноєвропейських телеканалів продемонстрував його фільм без дозволу автора і, щоб зам'яти

конфлікт, подарував йому «Мерседес»; як мріяв придбати і відреставрувати єдиний у місті двоповерховий будинок – колишній панський масток, і зробив це...» [4, с. 262]. І нижче, у цій самій статті В. Габор ділиться спогадами про те, як вони «з Сашком сиділи на стадіоні й дивилися футбол між місцевою командою і «новими поліціантами». Сашко разом із іншими кричав «суддю на мило!», «дайте боковому окуляри, бо він сліпий!» чи щось подібне; <...> а ти знаєш, що відповів Стівен Кінг, коли його запитали, чому не переїжджає в Нью-Йорк чи інше велике місто? Як я можу переїхати, коли я з друзями граю щонеділі в футбол, а після цього ми йдемо на пиво?» [4, с. 263].

О. Жовні нині можна заслужено присвоїти неофіційне звання «найкінематографічнішого письменника України» – він автор сценарію стрічок «Партитура на могильному камені», «Ніч світла», «Маленьке життя», напівігрового, напівдокументального фільму «Любі мої українці». Американська НВО купила права на показ фільму «Історія Лізи», знятого за сценарієм О. Жовни, в 14 країнах Європи, а його фільм «Сашенька», знятий у 2021 році, було показано на кінофестивалях в Одесі та Таллінні.

Разом із тим О. Жовна вже довгий час працює в інтернаті для дітей з когнітивними порушеннями. Про своїх вихованців О. Жовна неодноразово наголошував, що це «люди з маленьким розумом, але дуже великим серцем», які його надихають – адже це паралельний стан свідомості, практично інший вимір.

Не можемо не погодитися з тим, що О. Жовна живе нібито в двох світах, двох вимірах – видимому й невидимому, звичайному й незвичному.

Мотив «подвійності» життя прослідковуємо і в творчості письменника. Деякі його герої живуть подвійним життям, реальним та позареальним, і ці дві площини, як правило, перетинаються. І хоча у О. Жовни дві життєві ролі гармонійно співіснують, сприяють самоідентифікації письменника, задовольняють його потребу у самовираженні та самореалізації, alter ego його героїв, як правило, не вживаються в одній особі, реалізують зовсім іншу потребу особистості – приховування та уникнення. Ці стани приводять героїв до відторгнення себе-іншого, до компромісу із собою-реальним і замовчуванням себе-іншого, до девіантної поведінки. Усі ці стратегії руйнують особистість героїв, і тільки в миті прийняття всіх іпостасей себе вони щасливі.

Так, в оповіданні «Дорога» головний герой Кабов ділить своє життя надвоє: у першій частині він – лікар швидкої допомоги, одружений, має доньку, живе звичайним життям. Про буденність та банальність його існування говорять поодинокі деталі, на які натрапляємо в тексті: сіра п'ятиповерхівка, в якій він живе, круглий стіл, вкритий зеленим обрусом, на фортеп'яно – ваза зі штучними квітами, останнє спільне фото з родиною – десятилітньої давності. Дружина, для якої бути некрасивою, – це той стан, який вона прийняла і в якому їй комфортно: «Жінка була некрасива, без зачіски та макіяжу. Схоже на те, що це був її звичайний стан» [9, с. 259].

Проте існує інший Кабов, інша, таємна частина його особистості має секрет, в якому теж є місце дорозі та дощу. Його alter ego виринає зі свідомості під час поїздок на авто, вночі, за місто, під музику без слів. «Коли ж ніч траплялася непривітною, з дощем чи вітром, як сьогодні, йому здавалось, що природа особливо прихильна до нього і, схоже, відчував себе щасливим» [9, с. 264]. Давно Кабов здійснив вчинок, «про який згодом він намагався не згадувати і зовсім забув» – згвалтував дівчинку років тринадцяти, у якої була гостра пневмонія, в напівсвідомому стані в машині швидкої допомоги. Про те, що трапилося, ніхто ніколи не мав дізнатися, певно, і сама дівчинка не могла відтворити у пам'яті ту подію. О. Жовна як фаталіст переконаний у невідворотності долі. Такої ж самої осінньої дощової ночі трапилася незвичайна подія, яка вибивалася зі звичного сценарію головного героя – Кабов допомагає літній жінці, яку збила машина, та жінка помирає в його авто, і він не вигадує нічого кращого, ніж покласти тіло померлої до багажника авто. Проте Кабова тієї ночі чекала ще одна випадкова супутниця –

молода гарна жінка, сповнена життя, пристрасті і бажань, близькість з якою робила Кабова щасливим настільки, що смерть старої здавалася банальною і безглуздою.

Сам сюжет є досить кінематографічним і багато разів обігрувався у фільмах різних жанрів. О. Жовна визначає жанр оповідання як «не зовсім кримінальну історію для кіно», і до традиційної для детективного жанру фабули він додає мелодраматичних та іронічних деталей – Кабова затримала поліція, прекрасна нічна незнайомка, Рената, виявилася слідчою, яка викликала вести справу головного героя, і, як виявилось, була саме тою дівчинкою, згвалтованою в машині швидкої. Оповідання має печальний фінал – Кабов, з якого знято звинувачення, вішається на поясі Ренати. Ні Кабов, ні Рената при цьому не здогадуються, що доля їх зводила раніше, за незвичних обставин, проте друга їхня зустріч (за не менш незвичних обставин) дала змогу обом героям відчувати себе щасливими.

Мотив роздвоєного життя, життя-для-всіх, часто банального, соціально прийнятного, такого, в якому створюється ілюзія щастя, і справжнього життя, в якому людина реалізує справжні свої бажання та прагнення, прослідковується і в інших творах О. Жовни, наприклад, в оповіданні «Стрекоза», де головний герой Білаш має спокійне, трафаретно щасливе життя: у нього є дружина, яка, здається, його кохає, перспективна робота, все відбувається так, як має бути. Аж допоки в його спокій не вривається Стрекоза – молода, смілива, безпосередня, сповнена життєвої енергії. Вона втілює собою всі ті якості, якими інертний Білаш не володіє. Виникає взаємна пристрасть. Білаш більше не їздить громадським транспортом – він-інший возить свою кохану на червоному «Аустіні».

Проте Білашу, як і багатьом чоловічим персонажам О. Жовни, не вистачило сміливості бути щасливим. Відмовившись від Стрекози, Білаш не лише втрачає відчуття наповненості життям, він перестає розуміти, як йому жити далі: *«Куди тепер? Що далі?» – подумав Білаш і не знав, що собі відповісти*» [9, с. 190].

Проблему вибору головним героєм між собою-справжнім та собою-благополучним і ще одну версію подвійності життя в текстах О. Жовни ми спостерігаємо в оповіданні «Повернення». Головний герой каже: *«Життя моє склалося. Так чи інакше. Що я мав на увазі? Це не сумний провінційний пейзаж за вікном. Але це й не голубооке кохання серед жовтого поля»* [9, с. 144]. Він вибрав сите, сіре життя, відмовившись від недовгого кохання, від якого залишилися спогади (*«Кохатися, коли над головою ні хмаринки, в самому центрі величезного жовтого пшеничного поля <...> Але це здорово!»*) і вже потім, через декілька років дізнався, що ця жінка народила йому сина-інваліда, *«потворну, жалку істоту в інвалідній колясці»*. Цей вибір не був для головного героя складним – він зізнається, що більш ніколи не поїде на хутір, де відбулася зустріч. Але з цього часу друга версія його самого житиме в ньому, вибудовуючи у свідомості те інше життя, з голубоокою, колись коханою жінкою та сином-інвалідом, якого головний герой не зможе прийняти й полюбити.

Висновки і перспективи дослідження. Методологія психопоетики сприяла оприявненню окремих аспектів особистості О. Жовни та її художню рефлексію. Реконструюючи психологічний портрет письменника на матеріалі інтерв'ю, спогадів колег і друзів та власне художніх творів, що становлять його мегатекст, вдалося визначити природу внутрішніх суперечностей та їхню буттєву й мистецьку трансформацію.

Проблему подвійного життя персонажі О. Жовни вирішують по-різному: вибирають життя «для всіх», яке відповідає загальноприйнятим стандартам та очікуванням суспільства, і відмовляються від себе-справжнього; вибирають подвійне життя, в якому вони ховають свої справжні бажання та ідентичність, зрештою, не здатні зробити вибір, втрачають право на щастя; деякі герої вибирають альтернативний шлях, який суперечить суспільним нормам і цінностям. Вони можуть втілювати в життя свої незвичайні бажання та ідеї, навіть якщо це призводить до поведінки, яка неприйнятна у суспільстві. Ця стратегія дає їм відчувати себе більш живими і автентичними.

Усі ці стратегії розвитку особистості, які виявляються у творах О. Жовни, показують різні аспекти внутрішнього конфлікту і пошуку ідентичності як персонажів, так і самого письменника.

У перспективі вбачаємо вивчення інших аспектів реконструкції психопортрета О. Жовни, зокрема, рефлексію мотиву самотності в його мегатексті, впливу на творчість письменника і на його психоструктуру містичного та ірраціонального, підсвідомого та несвідомого тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бахтін М. Проблема тексту в лінгвістиці, філософії та інших гуманітарних науках. Досвід філософського аналізу. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття.* / За ред. М. Зубицької. Львів : Літопис, 1996. С. 318–322.
2. Бойко В. Художня трансформація афекту в повісті Тодося Осьмачки «Ротонда душоубців». *Львівський філологічний часопис.* 2012. № 12. С. 25–31.
3. Вільчинська Т.П. Образ автора художнього тексту в парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського.* 2012. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». Т. 26 (65). № 1. С. 190–194.
4. Габор В. У гостях в Олександра Жовни в Новомиргороді. *Кур'єр Кривбасу.* 2016. Квітень–травень. С. 261–266.
5. Головій О. Формування біографічного методу в українському літературознавстві ХІХ ст. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. *Філологічні науки. Літературознавство.* 2015. № 9. С. 33–39.
6. Гуцало О.В. Психопоетика як компонент кінематографічної складової драми Володимира Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь». *Закарпатські філологічні студії.* 2017. Випуск 23. Т. 1. С. 256–261.
7. Даценко Я.В. Психопоетика творчості Григора Тютюнника : дис. канд. філол. наук : 10.01.01. Кропивницький, 2019. 214 с.
8. Дубравська З.Р. Категорії «образ автора» та «імплицитний автор» у текстовому аналізі біографічного письма Мартіна Еміса. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія».* 2019. № 43. Т. 4. С. 7–10.
9. Жовна О. Її тіло пахло зимовими яблуками. Львів : ЛА Піраміда, 2008. 388 с.
10. Зборовська Н.В. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури : монографія. Київ : Академвидав, 2006. 498 с.
11. Ковпик С.І. Психопоетика «автобіографії» Марка Черемшини. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство) : збірник наукових праць.* 2015. № 1 (15). С. 70–73.
12. Козлов А.В. Психіка письменника і персонажів як основа визначення психопоетики, ментальності і духовності твору (замість вступу). *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність.* 2013. Вип. 1. С. 5–13.
13. Коцюбенко Л. Явище психологізму в художній літературі. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія».* 2019. Вип. 29. С. 23–31, с. 27.
14. Михида С.П. Психопоетика українського модерну: Проблема реконструкції особистості письменника : монографія. Кіровоград : «ПоліграфТерція», 2012. 352 с.
15. Михида С.П. Психопоетика: проблема кореляції психологоспрямованих літературознавчих технологій. *Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту) : збірник наукових праць.* Випуск 7. Дніпропетровськ : Пороги, 2007. С. 48–55.
16. Ніколайчук І.А. Біографізм ХХ століття в контексті методу «нового історизму». *Матеріум.* 2017. Вип. 69. С. 53–60.
17. Олександр Жовна про життя в Новомиргороді. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yEHOcsmbiO0> (дата звернення: 01.10.2023).
18. Панченко В. Запрошення до потойбіччя. *Вдовушка.* Кіровоград : Кіровоградське державне видавництво, 1996. С. 1–5.
19. Папіш В. Психолінгвістичні особливості художньої мови І. Чендея. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія. Соціальні комунікації».* 2012. Вип. 28. С. 183–188.
20. Печарський А.Я. Психоаналітична парадигма української прози першої третини ХХ ст. : автореф. дис. д-ра філол. наук : 10.01.01. Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2011. 40 с.

21. Пуніна О. Людина без шкіри. Психотип Василя Стуса: розвідка-нарис. Брустури : Дискурсус, 2022. 160 с.
22. Риженко К.В. Автобіографічний дискурс художньої прози Пантелеймона Куліша : дис. д-ра філол. наук : 10.01.01. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2019. 233 с.
23. Саєнко В. Письменник, який не полишає вчительської праці. *Українська мова та література*. 2004. Число 15 (367). С. 41–48.
24. Самототожність письменника : колективна монографія. Київ : Українська книга, 1994.
25. Ситник О.В. Психопоетика архетипного мотиву дороги у малій прозі В. Фолкнера. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (63). С. 333–336.
26. Скляр І.О. Психопоетика творчості Валер'яна Підмогильного : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.01.01. Харків, 2012. 20 с.
27. Черненко Н. Олександр Жовна. Плутане інтерв'ю. URL: <https://old.library.kr.ua/kray/zhovna.html> (дата звернення: 01.10.2023).
28. Як Олександр Жовна каже про життя в Новомиргороді. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=уЕНОсmbiO0> (дата звернення: 01.10.2023).